

ОЦІНЮВАЛЬНА ЛЕКСИКА У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Бондаренко О.М., ст. викладач, Литвиненко О.К., студент

Запорізький національний технічний університет

glas1959@mail.ru, lena_litvinenko@i.ua

Стаття присвячена дослідженню оцінювальної лексики у сучасному англomовному політичному дискурсі. Проведено семантичний аналіз оцінювальних висловлювань у промовах політиків.

Ключові слова: оцінювальна лексика, політичний дискурс, емоційна і раціональна оцінка, афективність, інтенсифікація.

Статья посвящена исследованию оценочной лексики в современном политическом дискурсе. Проведен семантический анализ оценочных высказываний в речах политиков.

Ключевые слова: оценочная лексика, политический дискурс, эмоциональная и рациональная оценка, аффективность, интенсификация.

EVALUATIVE LEXIS IN MODERN POLITICAL DISCOURSE / Bondarenko O., Litvinenko O. / Zaporizhzhya national technical university, Zaporizhzhya, Ukraine

The article deals with modern political discourse and evaluative lexis in it. Due to the strengthening of European integration processes, lately the political life of Ukraine has become the subject of intense discussion, interest in our country throughout the world has increased. The need for evaluative vocabulary in political discourse is consistently high, because politicians' speeches are often characterized by sharp judgments about political opponents. The other reason is that potential persuasive function of political discourse is gaining voters via a contraposition of positive self-evaluation and negative evaluation of the opponent. The aim of this article is to investigate the use of evaluative lexis in modern political discourse. The paper stresses, that evaluation can be considered as just a stylistic trait or as a phenomenon of functional semantic and stylistic category. On the basis of European politicians' speeches concerning Ukrainian crisis the article gives the examples of language anthropocentricity, which is most clearly represented in evaluative discourse; examples of expressiveness, affectivity, and intensification. The evaluative utterances in politicians' speeches have been analyzed according to their semantics. The analysis is based on the classification, which distinguish positive, neutral, and negative evaluation. The analysis shows that in political discourse all of three types are used with equal frequency. The investigation suggests that the evaluative semantics of adjectives is the most diverse comparing with other parts of speech. But nominative constructions, verb forms and idioms also often have evaluative meaning. The article investigates the role of idioms in evaluative utterances.

Key words: evaluative lexis, political discourse, affective and rational evaluation, expressiveness, affectivity, intensification.

За останні роки політичний дискурс став об'єктом лінгвістичних досліджень. Глобалізація соціальних змін, технологізація політичного дискурсу наштовхнули філософів, істориків, політологів, соціологів, лінгвістів та ін. на думку, що мова є знаковою для дослідження політичного дискурсу, який вона визначає як «мовну діяльність, результатом якої виступають тексти» і як «семіотичний простір, що включає знаки різної природи» [1, с. 15].

Невід'ємною частиною політичного дискурсу є оцінювальна лексика. Можна назвати чимало лінгвістів минулого і сучасності, які зробили істотний внесок у вивчення евалюативної семантики: А. Івін, Н. Арутюнова, В. Телія, Е. Вольф, Д. Шмельов, З. Вендлер, Дж. Ла-кофф, Р. Хеар та ін. Їхні дослідження найчастіше присвячені виявленню та опису лексем з оцінним значенням, зафіксованим у словниках або породженим контекстом.

У нашій роботі зосереджено увагу на сучасному політичному дискурсі. У зв'язку з посиленням євроінтеграційних процесів за останній час політичне життя України стало об'єктом активного обговорення, зріс інтерес до нашої держави в усьому світі. Проте оцінювальну лексику, що сьогодні вживається в англomовних політичних промовах, досі не було вивчено. Це і зумовлює актуальність нашої роботи.

Отже, метою цієї статті є дослідження оцінювальної лексики сучасного англomовного політичного дискурсу.

Вивчення проблеми оцінності тексту, з одного боку, тісно пов'язано з рівнем слова, словосполучення та речення, а з іншого — з рівнем тексту, макротексту, дискурсу. Методики

дослідження процедури аналізу на кожному з цих рівнів, зрозуміло, різні, хоча нерідко вони зумовлюють і доповнюють одна одну.

В. В. Нагель визначає оцінку як «універсальна категорія, що виражає позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту мовлення й реалізується в частинах слова, вигуках, модальних частках, повнозначних лексемах, словосполученнях, фразах, у мовленнєвих актах й аксіологічних категоріях» [2, с. 55].

Як відомо, лінгвісти звертались до різних проявів оцінки в мовленні. Так, зокрема, у межах функціонально-стилістичного напрямку досліджувалися доцільність і неминучість вживання засобів оцінки (переважно, на матеріалах наукового мовлення) та комунікативні завдання функціонального стилю або жанру. Однак у працях цього напрямку оцінка розглядається як стильова риса, а не як особлива категорія, тому й не ставиться питання про її структуру (засоби її вираження).

М. Кожина [3] розглядає оцінку як явище функціональної семантико-стилістичної категорії, тобто як явище функціональної системи мовних засобів різних рівнів, що виступають у текстах якого-небудь функціонального стилю в одній ролі й тим поєднуються між собою (у даній сфері спілкування) на основі виконання ними єдиного комунікативного завдання. При цьому засоби розподіляються за принципом "центр — периферія".

З цього випливає, що вираження оцінки відбувається за участю різноманітних мовних засобів. Більше того, значення оцінки не дозволяє досліднику обмежуватися одиницями лише одного рівня мови, тобто є можливість характеристики оцінки як функціональної категорії.

Аналіз політичного дискурсу на предмет особливостей функціонування у ньому оцінної семантики дозволяє виявити універсальну та національну своєрідність меж семантичного простору індивіда. Антропоцентричність мови чи не найяскравіше представлено саме в оцінному дискурсі (внаслідок його специфіки: вираження оцінного ставлення до світу характеризує, насамперед, самого суб'єкта): *Events in Crimea, the illegal referendum and annexation, which I deeply deplore, are proof beyond any doubt. — Події в Криму, незаконний референдум і анексія, через які я глибоко шкодую, є доказом, поза всяким сумнівом.*

Багато дослідників виділяють оцінку емоційну і раціональну. Питання в тому, який фактор в оцінці є первинним — емоційний чи раціональний, — одне з найбільш дискусійних в аксіології і часто виявляється вирішальним для протиставлення суб'єктивізму і об'єктивізму в теорії оцінки. Емоційною є безпосередня реакція на об'єкт (предмет, явище), виражена вигуком, афективними словами, словами образами. Емоційна оцінка буває експресивною.

Раціональна оцінка передбачає оцінне судження і способи вираження, які враховують цей характер оцінки. Експресивність не властива для раціональної оцінки. Раціональність оцінки посилюється за допомогою експресивності й афективних прикметників. Експресивність виражається інтонаційною структурою і кличною формою речення: *But they still crave what we all crave: Our country back! Our democracy back! Our good name back! — Але вони все ще жадають того, що всі ми жадаємо: Повернути нашу країну! Повернути нашу демократію! Повернути наше добре ім'я!*

Афективність — оцінні вираження і висловлювання, які виражені особливою властивістю — ступенем зацікавленості суб'єкта. Афективність виражається різними способами, зокрема словами-інтенсифікаторами. Ступінь афективності інтенсифікаторів та інших подібних одиниць неоднакова, вони розташовані, як і всі елементи, що відносяться до оцінної структури, за шкалою спадання/наростання. Серед оцінних виразів виокремлюється особливий клас слів, які містять афективність в своєму значенні (utmost, immense, extraordinary, incredible, terrible, tremendous, wonderful, overwhelming): *Due respect for regional, cultural and linguistic diversity of the country is also of utmost importance. — З поваги до регіональної, культурної і мовної різноманітності країни це також має першорядне*

значення; *A formidable amount of work lies ahead for both Ukraine and those who seek to support its integration efforts. – Як перед Україною, так і перед тими, хто прагне підтримати її боротьбу за інтеграцію, лежить величезний обсяг роботи; The people on top are doing extraordinarily well at the same time as the middle class is collapsing and poverty is increasing. – На вершині люди почувають себе надзвичайно добре в той час, як середній клас валиться, а бідність зростає.*

Інтенсифікація — посилення ознаки «добре» чи «погано». Притилежною властивістю є деінтенсифікація (послаблення ознаки). Інтенсифікація може бути виражена у семантиці слів, а також позначатися афіксами: *We've got the best product. We're going to handle this shit like businessmen. – У нас є краший продукт. Ми збираємося впоратися з цим лайном як бізнесмени; It is an election we have to win because our country is a complete mess. – Це вибори, які ми повинні перемогти, тому що в нашій країні відбувається повний безлад.*

З емоціями можуть бути пов'язані різні види оцінок, як то сенсорні, етичні, естетичні тощо [4, с. 41-48].

Отже, будь-який дискурс, в тому числі й політичний, неможливо уявити без оцінної лексики. Оцінка – категорія філософська, логічна, психологічна, лінгвістична, унікальність якої полягає в її здатності не лише відображати ціннісну сутність об'єкта для суб'єкта, але й певним чином впливати на реципієнта, змінюючи його ментальний простір, формуючи світогляд [5, с. 43], [6, с. 13].

Оцінний компонент не виступає постійним для певної мовної одиниці. Він проявляється на конкретному історичному етапі розвитку мови і, залежно від контекстуальної реалізації значення слова, зазнає змін відповідно до рівня матеріальної та духовної культури суспільства та кожного індивіда зокрема [7, с. 5-6].

Існує кілька класифікацій оцінок, але найпоширенішою є виокремлення позитивної (мейоративної, меліоративної), нейтральної, негативної (пейоративної, інвективної) оцінки [8, с. 86]. Саме цю класифікацію оцінки щодо способу передачі експресивно-емоційних відтінків застосовано у нашій роботі. В ході семантичного аналізу промов політиків ми виявили наступні приклади оцінок:

- позитивна: *heroic and firm stand in defense of their sovereignty – героїчна і тверда позиція на захист свого суверенітету, the best chance for peace – найкращий шанс для миру, this joint European effort has been a good example of European Foreign policy – це об'єднане європейське зусилля було хорошим прикладом європейської зовнішньої політики, her (Tymoshenko) release was an important step forward – її звільнення стало важливим кроком вперед, the impact of decentralisation can only be positive – децентралізація може мати лише позитивний вплив;*

- нейтральна: *urgently needed reforms – терміново необхідні реформи, the understanding of its significance negligible – розуміння її значення – незначне, middle class is collapsing – середній клас зникає, poverty is increasing – бідність зростає, the wealthiest people – найбагатші люди, effective conservation program – ефективна програма збереження, one of the fundamental themes of the conference – одна з основних тем конференції;*

- негативна: *their greed has no end – їх жадібності немає кінця, poor decision – погане рішення, meaningless rise social spending – безглузде зростання соціальних витрат, unacceptable interference in Ukraine's sovereign affairs – неприпустимо втручання у суверенні справи України, we are united in condemning the Russian Federation's continuing violation – ми єдині у засудженні триваючого порушень з боку Російської Федерації, illegal annexation of Crimea – незаконна анексія Криму, actions to de-stabilise eastern Ukraine are unacceptable – дії по дестабілізації східних регіонів України є неприйнятними.*

На рівні мовлення можливі трансформації названих типів оцінок:

- в умовах контексту нейтральні лексеми набувають позитивного або негативного забарвлення;
- позитивне переходить у негативне, а негативне – у позитивне.

Поділ мовних оцінок на позитивну, нейтральну, негативну впливає із розуміння оцінки як відношення суб'єкта до пізнаваного об'єкта та визнання оцінки обов'язковим компонентом структури мовного значення [9, с. 47].

Говорячи про оцінювальну лексику, необхідно нагадати, що оцінка об'єктів дійсності здобуває відображення в мові у більшості випадків у слові. Найбільше різноманіття оцінювальної семантики мають прикметники. Номінативні конструкції та дієслівні форми також часто мають евалюативне значення. Особливу увагу слід приділити ідіомам, які надають оцінювальним висловлюванням більшу експресивність, наприклад:

Their troops kill thousands of people in cold blood! – Їхні війська холоднокровно вбивають тисячі людей!

Every vote cast is a slap in the face for Mr Putin. – Кожен голос на виборах є ляпасом по обличчю пана Путіна.

As President Barroso said yesterday, the winds of change are knocking again at Ukraine's doors; the will of the people must prevail. – Як сказав президент Баррозу вчора, вітри змін знову стукають у двері України; повинна запанувати воля народу.

Our neighbors are in the same boat. – Наші сусіди в такому ж положенні.

I'm a man of my word! And I won't make people experience this again. – Я людина слова! І я не дам людям знову це пережити!

People are out of their mind if they are going to vote our opponents. – Люди божевільні, якщо збираються голосувати за наших опонентів.

Отже, оцінювальна лексика у будь-якій мові являє собою великий семантичний розряд слів.

На підставі вище викладеного можна зробити такі висновки. Потреба в оцінній лексиці у політичному дискурсі є незмінно високою, хоча б тому, що висловлювання політиків дуже часто характеризуються гостротою суджень стосовно своїх політичних супротивників.

Слідом за В. Нагелем під оцінкою ми розуміємо універсальну категорію, що виражає позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту мовлення й реалізується в частинах слова, вигуках, модальних частках, повнозначних лексемах, словосполученнях, фразах, у мовленнєвих актах й аксіологічних категоріях.

Оцінка може розглядатися як стильова риса, а не як особлива категорія. При цьому не ставиться питання про її структуру (засоби її вираження). Якщо розглядати оцінку як явище функціональної семантико-стилістичної категорії, засоби розподіляються за принципом "центр — периферія".

В оцінному дискурсі яскраво представлено антропоцентричність мови (вираження оцінного ставлення до світу характеризує, насамперед, самого суб'єкта).

Існує оцінка емоційна і раціональна. Емоційною є безпосередня реакція на об'єкт (предмет, явище), виражена вигуком, афективними словами, словами образами. Емоційна оцінка буває експресивною. Раціональна оцінка передбачає оцінне судження і способи вираження, які враховують цей характер оцінки. Експресивність не властива для раціональної оцінки.

Також, існують такі поняття як афективність та інтенсифікація. Афективність — оцінні вираження і висловлювання, які виражені особливою властивістю — ступенем зацікавленості суб'єкта. Інтенсифікація — посилення ознаки «добре» чи «погано».

Найпоширенішою класифікацією за оцінною шкалою є виокремлення позитивної (мейоративної, меліоративної), нейтральної, негативної (пейоративної, інвективної) оцінки. Такий поділ впливає із розуміння оцінки як відношення суб'єкта до пізнаваного об'єкта. Семантичний аналіз промов політиків дозволив виявити, що в політичному дискурсі усі три види вживаються з рівною частотою.

Найбільше різноманіття оцінювальної семантики притаманне прикметникам. Але евалюативне значення також часто мають номінативні конструкції, дієслівні форми та ідіоми. У ході нашого дослідження ми виявили, що ідіоми надають оцінювальним висловлюванням більшу експресивність.

Оскільки політичний дискурс – галузь динамічна, автори вважають перспективним подальше дослідження оцінювальної лексики, зокрема її семантики та структурних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. – М.: Волгоград: Перемена, 2000. – 367 с.
2. Нагель В. В. Різновиди оцінки як лінгвістичної категорії [Електронний ресурс]: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2007_6/15.html
3. Кожина М.Н., Дускаева Л.Р., Салимовский В.А. Стилистика русского языка. - М.: Флинта: Наука, 2008. – 464 с.
4. Вендина Т. И. Семантика оценки и ее манифестация средствами словообразования. – 1997. – № 4. – С. 41–48.
5. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. - М.: Наука, 1988.
6. Заморева А. В. Репрезентация концепта “общая оценка” в современном русском языке: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук – Уфа: Башкирский ГУ, 2007. – 17 с.
7. Онищенко І.В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.01. – Дніпропетровськ, 2004. – 22 с.
8. Коротун О. О. Семантика оцінки в номінаціях особи // Ономастика і апелятиви: зб. наук. пр– Д.: ДНУ, 2001. – Вип. 14. – С. 86-92.
9. Крисанова Т.О. Співвідношення емотивного та оцінного компонентів висловлювань, що передають негативну оцінку адресата // Філологічні студії. – Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Волинський Академічний Дім, 2001. – № 2. – С. 70-73.

REFERENCES

1. Sheigal, E.I. (2000) *Semiotika politicheskogo diskursa* [Political discourse semiotics], Peremena, Moscow, Russia.
2. Nagel, V.V. “Types of evaluation as a linguistic category”, available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2007_6/15.html (access April 20, 2013).
3. Kogyna, M.N., Duskaeva, L.R. and Salimovskiy, V.A. (2008), *Stilistika russkogo yazyka* [Russian language stylistics], Nauka, Moscow, Russia.
4. Vendina, T.I. (1997), “The semantics of the evaluation and its manifestation by means of word formation”, no. 4, pp. 41-48.
5. Arutyunova, N.D. (1988), *Tipy yazykovykh znacheniy: Otsenka. Sobytie. Fact.* [Types of linguistic meanings: Evaluation. Event. Fact], Nauka, Moscow, Russia.

6. Zamoreva, A.V. (2007), "Representation of the concept of "general assessment" in modern Russian", Thesis abstract for Cand. Sc. (Philology), Bashkirskyi National University, Ufa, Russia.
7. Onischenko, I.V. (2004), "Category of evaluation and means of its expression in publicistic and informational texts", Thesis abstract for Cand. Sc. (Philology), 10.02.01, Dnipropetrovs'k, Ukraine.
8. Korotun, O.O. (2001), "Evaluation semantics in person nominations", *Onomastyka i apelyatyvy: zb. nauk. pr.*, vol. 14, pp.86-92.
9. Krysanova, T.O. (2001), "Correlation of emotive and evaluative components of utterances that express a negative evaluation of the recipient", *Filologichni studii*, no. 2, pp. 70-73.